

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף ו

ומאי טעמא גזרו בהו רבנן? מדוע חכמים גזרו על שחיטת הכותים שהיא פסולה?

כי הא דר"ש בן אלעזר: רבי מאיר שלח אותו להביא יין מהכותים. פגש אותו סבא אחד (יש אומרים שהוא אליהו הנביא) ואמר לו את הפסוק במשלי "וְשִׁמְתָּ סִכִּין בְּלֶעָף אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה" כלומר שלא ישתה את היין שלהם. הלך ר' שמעון בן אלעזר וסיפר את הדברים שאמר לו הסבא לפני ר' מאיר, ורבי מאיר גזר עליהם שהיין שלהם אסור.

מאי טעמא? אמר רב נחמן וכו': הכותים מצאו את פסל בדמות יונה ועבדו אותה (זו היא הע"ז שהטמין יעקב אבינו תחת עץ האלה בשכם). ואפילו שרוב הכותים לא גרים בשומרון והם לא עובדים ע"ז, ר' מאיר לשיטתו שחוששים למיעוט, ולכן הוא גזר על רוב הכותים שיינם יין נסך בגלל מיעוט הכותים. וגם רבן גמליאל ובית דינו סוברים כרבי מאיר.

שאלה: פשטיה דקרא במאי כתיבי? הפשט של הפסוק הנ"ל "ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה" על מה הוא מדבר? **תשובה:** בתלמיד היושב לפני רבו: וכמו ששנה רבי חייא בברייתא, "כִּי תֵשֵׁב לְלַחֵם אֶת מוֹשֵׁל, בֵּין תְּבִין אֶת אָשֶׁר לְפָנָיִךְ. וְשִׁמְתָּ שִׁכִּין בְּלֶעָף אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה", כשתבוא 'לאכול לחם' - ללמוד תורה, מ'מושל' - מרב המושל בתורה. אם אתה יודע שאם תשאל את הרב שאלה הוא ידע להחזיר לך תשובה 'בין' - תשאל. אבל אם לאו, 'תבין את אשר לפניך' - תבין מעצמך ואל תשאל אותו כדי לא לבייש אותו, 'ושמת סכין בלועך' ותשתוק. אמנם 'אם בעל נפש אתה' ואתה מתאוה לדעת תשובה, תפרוש מהרב הזה ותלך לרב אחר.

רבי יצחק בן יוסף: שלח אותו רבי אבהו להביא יין מהכותיים. פגש אותו הסבא ההוא, ואמר לו 'אין כאן שומרי תורה'. הלך רבי יצחק וסיפר את הדבר לרבי אבהו,

והלך רבי אבהו וסיפר לרבי אמי ורבי אסי, והם לא זזו משם עד שגזרו על הכותיים שהם עובדי כוכבים גמורים.

קושיא: למאי? אי לשחיטה ויין נסך מהתם גזרו בהו רבנן: מה הם גזרו על הכותיים? אם הם גזרו לאסור את שחיטתם וינם, הרי כבר רבן גמליאל ורבי מאיר גזרו על כך! (רבן גמליאל על שחיטה ורבי מאיר על יין). **תירוץ:** אינהו גזור ולא קבלו מינייהו אתו רבי אמי ורבי אסי גזרו וקבלו מינייהו: רבן גמליאל ורבי מאיר גזרו אך הציבור לא קיבל מהם, בגלל שהם היו רגילים להיות עם הכותיים והיה קשה להם לפרוש מהם. אבל כשגזרו רבי אמי ורבי אסי בדור מאוחר יותר, הציבור קיבל את הגזירה.

מאי 'עובדי כוכבים גמורין'? אמר ר"נ בר יצחק לבטל רשות וליתן רשות: לגבי עירוב חצרות. כי כדי לעשות עירוב חצירות צריך שכל בני החצר ישתתפו בעירוב. ואם שכח אחד מבני העירוב להשתתף, הוא יכול לבטל את הרשות שלו לבני החצר ואז העירוב של בני החצר כשר.

וכדתניא ישראל מומר: אמנם ישראל מומר, אם הוא מחלל שבת בצינעה אבל שומר שבת בשוק, הוא יכול לבטל רשות, אבל אם הוא מחלל שבת בפרהסיא הוא לא יכול לבטל רשות. וזאת מפני שאמרו חכמים שישראל נותן רשות ומבטל רשות, אבל עובד כוכבים לא יכול לבטל אלא צריך לשכור ממנו את הרשות שלו. ומכיון שהיהודי מחלל שבת בפרהסיא הוא נעשה כגוי שצריך לשכור ממנו את הרשות ואינו יכול לבטל.

ולעניננו, על הכותיים גזרו שדינם כגויים גמורים, ולכן הם לא יכולים לבטל רשות אלא צריך לשכר מהם את הרשות שלהם.

כיצד? אמר לו רשותי וכו': הברייתא מבארת איך יהודי עושה ביטול רשות. הוא אומר לשכן שלו המתגורר עימו בחצר 'רשותי קניה לך' או 'רשותי מבוטלת לך', קנה שכיננו. אבל אין צורך שהוא יזכה לשכן את הרשות על ידי קנין חליפין.

*

רבי זירא ורב אסי איקלעו לפונדקא: הם נקלעו לפונדק בעיר 'אי', ואנשי העיר היו עמי הארץ החשודים על המעשרות ומשום כך פירותיהם 'דמאי' (= ספק

מעושרים ואסורים באכילה בלא מעשר). הגישו לפניהם 'ביצים המצומקות ביין' = ביצים צלויotes היטב מעורבכות ביין. רבי זירא לא אכל, ורב אסי אכל. אמר לו רבי זירא לרב אסי - האם אדוני לא חושש לתערובת דמאי? והרי יש כאן יין דמאי שמעורבב בביצים! אמר לו רב אסי - לא שמתי לב. אמר רבי זירא לעצמו האם יתכן שחכמים גזרו על תערובת דמאי, ויקרה כזה דבר שרב אסי יאכל איסור? והרי אם בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן? ולכן יצא רבי זירא, חיפש ומצא הוכחה מברייטא שלא גזרו חכמים על תערובת דמאי.

דתניא. הלוקח יין לתת לתוך המורייס: הקונה יין בשביל לשפוך אותו לתוך 'מורייס' (= רוטב דגים) או לתוך משקה 'האלונתית'. וכן הקונה כרשינין כדי לעשות מהן מאכל 'טחינין', או הקונה עדשים כדי לעשות מהן מאכל 'רסיסין' (ובמאכלים אלה מעורבים עוד דברים). אם הוא קנה אותו מעם הארץ, הוא חייב לעשר משום דמאי. ואין צריך לומר שאם המוכר אמר לו שאינם מעושרים, שהוא חייב לעשר משום ודאי.

הוה עצמן מותרין מפני שהן תערובת: אמנם הקונה את המשקאות והתבשילים האלה מעם הארץ, אינו צריך לעשר אותם משום דמאי. והטעם, כי עכשיו הפרי או הירק החייב במעשר מספק, כבר מעורבב בתוך התבשיל או המשקה. עד כאן הברייטא. מוכח שלא גזרו על דמאי בתערובת!

קושיא: ולא גזרו על תערובת דמאי? והתניא הנותן לשכנתו: הנותן לשכנה שלו שהיא אשת עם הארץ בצק לאפות או קדירה לבשל תבשיל, והוא נותן לה שאור לבצק או תבלינים לקדירה. הוא אינו צריך לחשוש שהיא תחליף לו את השאור והתבלין, ולכן אינו חושש שיש בבצק או בקדירה איסור שביעית או מעשר. ואם לא הביא לה שאור ותבלינים ואמר לה 'תעשי לי משלך', הוא חושש שהשאור והתבלין שבתוך העיסה והקדירה יש בהם איסור שביעית או מעשר. עד כאן הברייטא. מוכח שגם בתוך תערובת חוששים לדמאי!

תירוץ: שאני התם: מכיון שהוא אמר לה 'תעשי לי משלך', היא נחשבת כשליח שלו לערבב את השאור והתבלינים, והרי זה כאילו הוא קנה את השאור והתבלינים ועירבב אותם בעצמו.

תירוץ נוסף: רפרם אמר: שאור ותבלין שונים מסתם פרי וירק. כי השאור והתבלינים באים לתת טעם, וכל דבר שבא לתת טעם אינו בטל, משום שהוא העיקר בכל התערובת. ולכן אפילו הלוקח תבשיל מעם הארץ שכבר מעורבב בו תבלין של דמאי, אסור לו לאוכלו, כי התבלין לא בטל בתערובת. אמנם סתם פרי וירק של דמאי שהתערבב במאכל, מותר באכילה, כי לא גזרו על דמאי בתערובת.

קושיא על הכרייתא האומרת שאשת עם הארץ לא חשודה להחליף:

ולחלופי לא חיישינן? האם לא חוששים שאשת עם הארץ תחליף את התבלינים שהוא נותן לה בתבלינים שלה?

והתנן הנותן לחמותו וכו': הנותן בצק לחמותו עם הארץ כדי שתאפה לו אותה, היא חשודה להחליף את הבצק שהביא לה בבצק שלה, במקרה שהוא יתקלקל, כדי להביא לו בצק טוב משלה. ולכן הוא צריך לעשר את הבצק שהוא נותן לה כדי לא להכשיל אותה באכילת לחם שאינו מעושר, וכן לעשר את הלחם שהיא מביאה לו שמא אינו מעושר. מוכח שעם הארץ חשוד להחליף!

תירוץ: התם כדקתני טעמא: שם יש סיבה מיוחדת מדוע היא חשודה להחליף לו את הבצק, וזה לא שייך בסתם עם הארץ. כי החמות כוונתה לטובה, אך אין חשש שהיא תחליף את התבלינים בכוונה לגזול מאדם אחר.

קושיא: ולעלמא לא חיישינן? האם במקום אחר לא חיישינן להחלפה? והרי תלמיד הלומד בישיבה ומתאכסן אצל פונדקאית עם הארץ, והוא נותן לה קמח שתכין לו לחם, עליו לעשר את מה שהוא נותן לה ולעשר את מה שהוא מקבל ממנה, כי היא חשודה להחליף את שלו בשלה!

תירוץ: התם נמי מוריא ואמרה: גם שם היא מורה לעצמה 'הוראת מצוה' ואומרת 'אני אתן לתלמיד חכם את הלחם החם שלי ואני אקח את הלחם הקר שלו'.

קושיא: ולחילופי לא חיישינן? והתניא אשת חבר וכו': אשת חבר המקפידה על המעשרות והיא רוצה לעזור לאשת עם הארץ לטחון לדעת ת"ק מותר לה לעזור לה רק בזמן שהיא (האשת חבר) טמאה, שאז אין חשש שהיא תבוא לאכול בטעות מפירות בלתי מעושרים של החברה שלה, כי כשהיא טמאה היא לא רגילה לאכול

בטהרות. אבל בזמן שהיא טהורה חוששים שהיא תשכח ותאכל בטעות פירות לא מועשרים.

לדעת רשב"א גם בזמן שהיא טמאה אסור לה לטחון איתה, כי החברה תגיש לה פירות והיא תאכל. כי אדם עשוי לשכוח ולאכול את מה שנותנים לו.

הקושיא - אם האשת עם הארץ חשודה לגנוב משל בעלה ולתת לחברתה לאכול, וכי היא לא חשודה להחליף תבואה בתבואה?

תירוצו: **אמר רב יוסף**: גם שם היא מורה היתר לעצמה, שמותר לה לקחת משל בעלה כי זה כמו 'שור שאוכל מדישו'.

*

העיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר לפני רבי, על רבי מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן. והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו: בעקבות העדות שלו שרבי מאיר אכל ירק בבית שאן בלי לעשר, רבי התיר את כל הגידולים בבית שאן שמותר לאוכלם בלא לעשר. כי בהכרח שבית שאן אינה מארץ ישראל, וכו"ל גזרו רבנן מעשר רק על דגן תירוש ויצהר (= קמח יין ושמן) ולא על שאר פירות וירקות.

חברו עליו: התחברו נגדו אחיו ובית אביו ואמרו לו - מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור, אתה תנהוג בו היתר?

דרש להם רבי את הנאמר על חזקיהו ששבר את נחש הנחושת שעשה משה רבינו. "וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו, ויקרא לו נחשתן". וכי האם יתכן שבא המלך אסא ולא הסיר את הנחש, בא המלך יהושפט ולא הסיר את הנחש? והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום! אלא מקום הניחו אבותיו לחזקיהו להתגדר בו. (מהשמים סיבכו שישאר לו מקום, כדי שיתגדל שמו של בנם. מהרש"א). וכך גם אני, מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו, והוא להתיר את בית שאן.

מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה: מכך שרבי קיבל את העדות של רבי יהושע בן זרוז, לומדים שאם תלמיד חכם אמר דבר הלכה של חידוש לא 'מזיחין' אותו - לא מפרידים אותו מההלכה שאמר ולא אומרים לו שיחזור בו. ויש גורסים שאין

'מזניחין' אותו = לא מזניחים ומתעלמים מדבריו. ויש גורסים שאין 'מזחיחין' אותו = לא אומרים שהוא גאוותן והוא לא הקשיב היטב לדברי רבו.

הגמרא מביאה מקור לכל אחת מהגרסאות:

מאן דאמר מזיחין - כדכתיב "ולא יזח החשן". ומאן דאמר אין מזניחין - דכתיב "כי לא יזנח לעולם ה'". ומאן דאמר מזחיחין - דתנן 'משרבו זחוחי הלב רבו מחלוקות בישראל'.